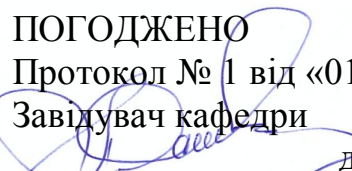

Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка
Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін
імені О.М. Лазаревського

Кафедра історії України, археології та краєзнавства

ПОГОДЖЕНО
Протокол № 1 від «01» вересня 2020 р.
Завідувач кафедри

доц. Острянюк А.М.

СИЛАБУС
навчального курсу
«ВК 3.1. ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

Галузь знань – 03 Гуманітарні науки
Спеціальність – 032 Історія та археологія
Освітній ступінь – бакалавр
Форма навчання – денна/заочна
Форма підсумкового контролю – залік

Викладач – Острянюк Андрій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри історії України, археології та краєзнавства.
тел.: роб. +38(046)676-850, моб. +38(050)908-71-02.
E-mail: ostryanko@ukr.net
Години консультацій – щопонеділка 12.00–13.00 (309 кабінет).

1. Анотація курсу

Завдання курсу полягає у засвоєнні методологічних засад та технологій наукового історичного дослідження, а також опанування пізнавальних можливостей основних методів історичних досліджень.

Він викладається у III семестрі в обсязі 4 кредитів й передбачає 12 лекційних годин, 18 практичних годин, а також 90 годин самостійної роботи.

2. Передреквізити курсу.

Успішне засвоєння навчального курсу «Основи наукового дослідження» передбачає засвоєння здобувачами вищої освіти курсів «Методика самостійної роботи та основи академічного письма».

3. Постреквізити курсу.

Отримані під час вивчення курсу «Основи наукового дослідження» знання, вміння, навички можуть бути застосовані в ході подальшої дослідницької діяльності, написанні кваліфікаційної роботи, а також в разі продовження навчання за фахом на наступному освітньому рівні магістр.

4. Мета курсу.

Мета оволодіння методами історичного дослідження полягає у необхідності оволодіння майбутніми істориками, науковцями інструментарієм історичного дослідження, ознайомлення зі способами його організації та проведення й представлення отриманих наукових результатів.

5. Очікувані результати курсу.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.

Спеціальні компетентності:

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК 5. Здатність відшукувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 6. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки детальні знання про певний історичний період або проблему.

6. Організація навчання.

Тематичний план

Структура та тематичний план навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЙОГО ВИДИ

Тема 1. Наука як значима діяльність для людства.

Класифікація наук. Види наукових досліджень. етапи наукового дослідження. Методологія та методика наукового дослідження.

Моделі розвитку науки. Кумулятивна модель. Модель розвитку науки К. Маркса. Позитивістська модель.

Наукознавство як система знань про наукові дослідження. Наукометрія. Філософія науки. Психологія науки.

Тема 2. Законодавча база здійснення наукових досліджень в Україні.

Закон України про наукову та науково-технічну діяльність 26 листопада 2015 р., Закон України Про вищу освіту 1 липня 2015 р. Постанова Кабінету міністрів України № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» від 24 липня 2013 р., Постанова Кабінету міністрів України «Деякі питання реалізації статті 54 Закону України «Про вищу освіту»» № 656 від 19 серпня 2015 р.

Організація науки в Україні. Національна академія наук. Інституту історії

України НАН України. Інституту української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України. Інститут археології НАН України. Інститут політичних та етнонаціональних досліджень ім. В.Ф. Кураса НАН України, Інститут Сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Інститут всесвітньої історії НАН України. Наукові історичні дослідження у вищих навчальних закладах України.

Тема 3. Наукові ступні та вчені звання.

Кандидат історичних наук (доктор філософії, PhD), доктор історичних наук (Doctor of Science). Вчене звання професор, доцент, старший дослідник (старший науковий співробітник). Член-кореспондент Національної академії наук. Академік Національної академії наук.

Тема 4. Структура наукового дослідження.

Загальна характеристика проблематики наукових досліджень. вибір теми наукового дослідження з історії. Актуальність дослідження. Формулювання мети, завдань, об'єкту та предмету наукового дослідження. практична значущість його результатів. Опрацювання історіографії. Етап збору інформації. Написання дослідження.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ ІСТОРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 5. Сучасні методологічні підходи в історії.

Позитивістська, марксистська, неокантіанська, синергетична парадигми наукових студій. Напрями наукових історичних досліджень (урбаністика, некрополістика, соціальна історія, історія повсякденності, економічна історія, пам'яткознавство, історія науки і техніки).

Тема 6. Методи історичних досліджень.

Загальнонаукові методи. Дедукція та індукція. Аналіз та синтез. Класифікація та типологізація. Моделювання та схематизація. Історико-генетичний метод. Історико-порівняльний метод. Синхроністичний та діахронічний методи дослідження. структурно-функціональний аналіз. біографічний метод. методи пресографії. Критерії істинності історичного знання. понятійний апарат історичної науки

Тема 7. Апробація результатів наукових досліджень.

Виступи на наукових форумах. Підготовка доповіді на наукову конференцію. роль дискусії в науковій діяльності. Наукова стаття. Її структура. вимоги до оформлення. Тези, есе. Сучасна українська наукова періодика (друкована та електронна). Наукометричні бази періодичних та неперіодичних видань (Scopus, Web of Science, РІНЦ, Copernicus). Монографія. Вимоги до написання монографій. Наукові та науково-популярні видання. українські Інтернет ресурси з історії.

Тема 8. Кваліфікаційні наукові роботи.

Магістерська робота. Загальна характеристика, особливості написання і оформлення. Дисертація на здобуття наукового ступеня. написання та процедура захисту. Спеціалізована вчена рада.

Мова наукового дослідження.

Структура курсу

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	лаб.	5нд.	с. р.		л	с	лаб.	5нд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Наукове дослідження та його види												
Тема 1. Наука як значима діяльність для людства.	16	2	2			12	11	0,5				10
Тема 2. Законодавча база здійснення наукових досліджень в Україні.	15	1	2			12	13	0,5				12
Тема 3. Наукові ступені та вчені звання.	5	1				4	11	0,5				10
Тема 4. Структура наукового дослідження.	26	2	4			20	13	0,5				12
Разом за змістовим модулем 1	62	6	8			48	48	2				44
Змістовий модуль 2. Методологія та методи історичного дослідження												
Тема 5. Сучасні методологічні підходи в історії.	10		2			8	11	1				10
Тема 6. Методи історичних досліджень.	30	4	4			22	39	2	2			38
Тема 7. Апробація результатів наукових досліджень.	10	2	2			6	11	0,5				10

Тема 8. Кваліфікаційні наукові роботи.	8		2			6	11	0,5				10
Разом за змістовим модулем 2	58	6	10			42	72	4	2			68
Разом	120	12	18			86	120	6	2			112

7. Тематика практичних занять.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	Теоретичні засади розвитку наукових досліджень: концепції розвитку сучасної науки	2	
2	Законодавчі основи наукових досліджень в Україні	2	
3	Структура наукового дослідження: методологічні засади конструювання історичного нарративу	4	
4	Методи історичного дослідження: методичний інструментарій історика; текст історика та методи його творення; текст магістерської роботи та особливості його творення.	6	2
5	Апробація результатів наукових досліджень	2	
6	Кваліфікаційні наукові роботи	2	
Усього годин практичних занять		18	2

8. Завдання для самостійної роботи.

Перелік питань, що виносяться на самостійне опрацювання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	Наука як значима діяльність для людства	12	10
2	Законодавча база здійснення наукових досліджень в Україні	12	12
3	Наукові ступені та вчені звання	4	10
4	Структура наукового дослідження	20	12
5	Сучасні методологічні підходи в історії	4	10
6	Методи історичних досліджень	22	38
7	Апробація результатів наукових досліджень	6	10
8	Кваліфікаційні наукові роботи	6	10
	Разом	86	112

9. Порядок оцінювання

Методи навчання

Лекції, на яких послідовно розкривається суть, значення та практична цінність основних понять, явищ та процесів, пов'язаних науковим дослідженням. На практичних заняттях здійснюється застосування набутих на лекціях теоретичних знань на практиці – вирішення проблемних ситуацій, моделювання окремих етапів наукової діяльності, аналіз кращих практик досвідчених вчених в галузі історії.

Методи контролю

Поточний контроль здійснюється шляхом усного опитування, виконання тестових завдань та творчих навчальних завдань.

Засоби діагностики та успішності та якості навчання

Підсумковий контроль з дисципліни у формі заліку, ректорський контроль.

Розподіл балів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Поточне тестування та самостійна робота									Сума
ЗМ 1				ЗМ 2					100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	
72 (сем. заняття) + 28 (самостійна робота)									

Критерії оцінювання результатів навчання

- а) робота на семінарському занятті до 8 балів
б) самостійна робота до 28 балів

Відповідь на семінарському занятті являє собою повідомлення з питання винесеного на обговорення. Цей виступ повинен бути чітко структурований і містити основні результати наукового вивчення проблеми, аргументи з приводу існуючих концептуальних підходів до питання, що вивчається, а також власне бачення доповідачем обговорюваної проблеми у вигляді висновків. Доповідь не повинна тривати більше 10 хвилин. При оцінюванні виступу на семінарському занятті перевага надається самостійним (без використання конспекту) відповідям, які демонструють вільне володіння студентом навчальним матеріалом. Обов'язковим є використання історичних джерел під час відповіді на питання семінару (цитування, демонстрація, тощо). При цьому допускається використання ксерокопій текстів джерел, репродукцій зображальних джерел, муляжів речових пам'яток, відео- та аудіозаписів, тощо. Відповіді, що спираються виключно на здобутки історіографії, не можуть бути оцінені максимальною оцінкою.

Студенти можуть ставити **питання** в ході обговорення проблем семінарського заняття. Питання також дозволяють виявити ступінь готовності студента до розгляду, винесених на семінарське заняття, питань, тому до уваги береться передусім якість питань. Ті з них, які провокують дискусію, актуалізують нові аспекти обговорюваної проблеми, створюють проблемні ситуації можуть бути оцінені високим балом, на відміну від питань репродуктивного характеру. При оцінюванні питань студентів їхня кількість принципового значення не має.

Рецензування відповіді на семінарському занятті передбачає визначення рівня виступу з питання семінарського заняття. З позицій власного розуміння питання студент повинен оцінити рівень знань свого колеги, вказавши на здобутки та недоліки у відповіді. Рецензія повинна враховувати самостійність суджень доповідача, їх адекватність рівню розвитку історичної науки, здатність аргументовано відстоювати свою точку зору в дискусії.

Доповнення на семінарському занятті передбачає стислий виступ (повідомлення) у розвиток положень, висловлених доповідачем. Доповнення не повинно повторювати аргументацію та фактичний матеріал доповідача. Цінність доповнення полягає у приверненні уваги до тих аспектів обговорюваного питання, які не знайшли висвітлення у виступі доповідача. При оцінюванні доповнень студентів їх кількість значення не має.

Самостійна робота передбачає опрацювання проблем, винесених на позааудиторне вивчення. Оцінювання якості самостійної роботи здійснюється в ході написання контрольних робіт з питань, запропонованих для самостійного опрацювання.

10. Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку

90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

A (Відмінно)	90 – 100	Видатна робота з мінімальними помилками
B (Дуже добре)	83 – 89	Вище середнього стандарту, але з деякими незначними помилками
C (Добре)	75 – 82	В цілому гарна робота, але з помітними помилками
D (Задовільно)	68 – 74	Пристойно, але зі значними помилками
E (Достатньо)	60 – 67	Задовольняє мінімальні вимоги
FX (Незадовільно)	35 – 59	Необхідно виконати певну додаткову роботу для успішного складання (доопрацювати)
F (Незадовільно)	0 – 34	Необхідна значна подальша робота (повторний курс навчання з дисципліни)

11. Політика курсу.

Студент зобов'язаний відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, не запізнюватися, мати належний зовнішній вигляд. У разі відсутності через хворобу надати відповідну довідку. Пропущені заняття відпрацьовувати у визначений викладачем час. Студент повинен старанно виконувати завдання, брати активну участь в освітньому процесі, готувати презентації на практичні заняття.

12. Політика академічної доброчесності.

Дотримання академічної доброчесності студентами передбачає:

- Самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- Дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- Надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

13. Рекомендована література.

Перелік рекомендованої літератури

Основна

Ковальченко И.Д. Методы исторического исследования. 2-е изд., доп. М.: Наука, 2003. 486 с.

Пронштейн А.П. Методика исторического исследования. Издательство Ростовского университета, 1971. 468 с.

Допоміжна

Вжосек В. Handbücher або Grundrisse. *Схід-Захід*. 2009. Вип. 13–14. С. 345–357.

Вжосек Войцех. Історія – Культура – Метафора. Постановня неklasичної історіографії; Про історичне мислення / [пер. з польськ.]. К., 2012. 296 с.

Мазур Л.Н. Методы исторического исследования : учеб. пособие. 2-е изд. Екатеринбург : Изд-во Урал, ун-та, 2010. 608 с.

Пронштейн А.П., Данилевский И.Н. Вопросы теории и методики исторического исследования. М., 1986.

Топольський Єжи. Як ми пишемо і розуміємо історію. Таємниці історичної нарації. Київ: "К.І.С.", 2012. 400 с.

Эко У. Как написать дипломную работу. Гуманитарные науки: Учебно-методическое пособие / [Пер. с ит. Е. Костюкович]. М.: Книжный дом «Университет», 2003. 2 изд. 240 с.

Яковенко Н.М. Вступ до історії. К.: Критика, 2007.

Інформаційні ресурси

www.history.org.ua

www.litopys.org.ua

www.history.univ.kiev.ua/ukrbooks